

בלמ"ס

39

זרקור
היסטורי

יחידת אמל"ח מיוחד
גדוד 88 "דב לבן",
1969-1974

יולי 2012

תמוז ותשע"ב

תלקיט

זרקור היסטורי 39

יחידת אמל"ח מיוחד גדוד 88 "דב לבן", 1969-1974

מאת : אלון קדיש

יולי 2012

תמוז התשע"ב

כל המוסר תוכן רשומה זו. כולה או מקצתה, לידיעת אנשים, שאינם מוסמכים לכך, עובר על החוקי ביטחון המדינה. המוצא רשומה זו נדרש למוסרה לתחנה הקרובה של משטרת ישראל או של המשטרה הצבאית.

תלְקִיט

משמעו המילוני של תלְקִיט:
חוברת או ספר שעיקרם לקט מאמרים
וידועות שהופיעו לאחרונה בעיתונים,
בחוברות ובספרים.
השורש ל-ק-ט מופיע עשרות פעמים
בתנ"ך במשמעות של אוסף, צובר.
משמעות זו משמשת אותנו אלפי שנים
עד ימינו. מכאן המונחים אֶסּוּפָה, אוֹסֵף
ועוד.

בצה"ל - פרסום של אוסף מאמרים מקצועיים וצבאיים.
התלְקִיט ישמש במה לדעות ולהשקפות בתחום הצבאי והמקצועי, ותוכנו
אינו תורה מאושרת בצה"ל.

מבוא

גדוד 88 'דב לבן' היה יחידה של ציוד מיוחד – רֶקֶ"ס אמפיבי, טנקים ונגמ"שים, מתוצרת רוסית, שנלקחו שלל במלחמת ששת הימים. הגדוד הוגדר בעת הקמתו ב-1969, בעיצומה של מלחמת ההתשה, כיחידה מיוחדת שייעודה כולל 'סוירים, פשיטות ופעולות מיוחדות', בבחינת 'קומנדו שריון'. זאת אף שמפקדיה העריכו שהרֶקֶ"ס שהפעילה הגביל את יכולתה המבצעית לנחות ולתפוס ראש גשר בלבד. באופן פרדוקסלי, הצגת תכלית מוצלחת בתרגיל נחיתה אמפיבי באביב 1973 רק חיזק, ככל הנראה, את דימוי היחידה כבעלת יכולות מבצעיות חריגות. בסופו של דבר, הגדוד הופעל שלא כייעודו האמפיבי, אלא כגדוד ממוכן רגיל בהתקפה השנייה על מתחם "אורחה" (סרפאוס) ב-19 באוקטובר 1973. במהלך קרב זה נפגע כל הרֶקֶ"ס הגדודי, נהרגו 16 מחייליו ונפצעו 27.

סיפורה של יחידת 'דב לבן' מדגים כמה בעיות שכיחות בהקמת יחידות אמל"ח מיוחד ובהפעלתן בתרחישים שאינם תואמים את כישוריהן המבצעיים בפועל. בתוך כך עולות במחקר סוגיות חשובות אחרות: זיהוי הנטייה במצפ"ה (מוצב הפיקוד העליון) במלחמות, במצבים שבהם המציאות בשדה הקרב אינה תואמת את הציפיות, להיאחז בפתרונות פלא האמורים לשנות באחת את פני המערכה. סוגיה אחרת היא אופן התפתחות התו"ל שבעל פה, הנוגד את התו"ל התקף והמוחזק כמחייב, במקרה זה – לחימת חרמ"ש מעל נגמ"שים נגד מערכי חי"ר.

בתוך כך שוחזרו קורותיו של גדוד 88 'דב לבן' שפורק בשנת 1974. עד כמה נשכח הגדוד בשנים שלאחר פירוקו ניתן ללמוד מסיפורו של דוד דניאל¹ איש צוות טנק בגדוד, שבסיוור באתר ההנצחה של חיל השריון בלטרון בשנת 1993 מצא את אחד מטנקי הגדוד מוצב בשדרת טנקי האויב. מיקום הטנק שונה. הותקן שלט הסבר, והוקמה אנדרטה לגדוד ביער שמצפון למוזאון השריון בלטרון.

פרופ' אלון קדיש
הרמ"ח להיסטוריה

¹ שיחה (12 ביוני 2012).

המצפ"ה ו"דב לבן" במלחמת יום הכיפורים

בימים שקדמו ל-12 באוקטובר 1973 היה מטכ"ל צה"ל עסוק בשאלה אם צבא מצרים יסתפק בהישגיו בגדה המזרחית של תעלת סואץ או יעביר את דיוויזיות השריון שלו בתעלה ויחדש את התקפותיו מזרחה.² בבוקר 14 באוקטובר 1973 התבשר המטכ"ל שצבא מצרים תוקף לרוחב כל הקו.³ בה בעת נערך צה"ל כדי לצלוח את הגדה המערבית של תעלת סואץ. הוא הניח שרק בדרך זו יהיה אפשר להוציא את צבא מצרים משיווי משקלו ולזכות בהישג קרקעי שיפצה על השטח שתפס בגדה המזרחית, שממנה, סבר המטכ"ל, לא יהיה אפשר לסלקו. בעת ההכנות לצליחה הועבר גדוד 88 'דב לבן' ממרחב שלמה (מרש"ל), ששם שהה מתחילת המלחמה, לפיקוד הדרום.⁴ ב-141545 הנחה סגן הרמטכ"ל, האלוף ישראל טל, את עוזרו, תא"ל אריה לוי, לדאוג לכך שמפקד 'דב לבן' יתקשר לפיקוד. רא"ל (במילואים) חיים בר לב, מפקד החזית, קבע ששימת הגדוד תהיה השמדת סוללות טילי קרקע-אוויר בגדה המערבית.⁵ באותו שָׁלֵב עוד לא נקבע אם יפעל מצפון או מדרום לגזרת הצליחה. עוד נקבע שאת מטרותיו יקבל מתפ"ק האוויר בפיקוד הדרום. מאוחר יותר (141850), בדיון מטה אצל סגן הרמטכ"ל, דיווח תא"ל אריה לוי ש"דב לבן" נמצא בא-טור עם עשרה מובילים. מפקדת מרש"ל המליצה להובילו צפונה רק למחרת בבוקר בשני סבבים מחשש שבלילה יתקוף אותו קומנדו מצרי בעודו בנסיעה.⁶ נושא הובלת 'דב לבן' צפונה לגזרת הצליחה עלה שוב בשעה מאוחרת יותר (142020) בדיון הרמטכ"ל.⁷ בדיון העלה סגן הרמטכ"ל בעיות אחדות שנותרו בלתי פתורות. רא"ל (במילואים) בר לב ביקש שהכוח יגיע מוקדם, ככל הניתן, ושחלקו יוצב מול האי בלח, כך שאם ייווצרו תנאים מתאימים, יוכל לצלוח שם ולפשוט על סוללות סָקָ"א (טיילי קרקע-אוויר). תא"ל אריה לוי הסביר

² שמעון גולן, **מלחמה ביום הכיפורים, קבלת החלטות בפיקוד העליון במלחמת יום הכיפורים**, כרך ג' ניהול המלחמה 12-27 באוקטובר 1973, צה"ל המחלקה להיסטוריה.

³ שם, עמ' 858.

⁴ שם, עמ' 866, 867-ו.

⁵ שם, עמ' 867.

⁶ שם, עמ' 874.

⁷ שם, עמ' 874.

שהכוח נמצא בא-טור, ושבשונה מדיווחו הקודם, המובילים המיועדים לו הם בראס-סודר. השאלה היא אם להורות למובילים לנסוע לא-טור כבר בלילה או לחכות לאור יום. במקרה זה עשרת הכלים הראשונים יגיעו לאזור הצליחה אחרי הצהריים או בערב. בשלב זה הביע האלוף רחבעם זאבי, ששימש כעוזר הרמטכ"ל,⁸ תהייה אם תרומתו הצפויה של "דב לבן" לצליחה היא כה חשובה. "היא לא מכרעת", השיב לו הרמטכ"ל, "אבל אני יש לי טבע מחורבן – כשאני ננעל על משימה עיקרית אני מגרד כל מסמר בשביל לדפוק אויב".⁹

לקראת סוף הדיון החליט הרמטכ"ל להורות למובילים לצאת לא-טור כבר בלילה ולהתחיל מייד בהובלת "דב לבן" צפונה כדי שלקראת הצליחה יגיע לאזור התעלה. את מפקדי הכוח הורה להטיס במסוקים לפיקוד הדרום כדי שילמדו את משימתם ויתחילו נוהל קרב, במקום שיבזבזו יום בנסיעות: "וייכנסו כמו אידיוטים מחר למים".¹⁰ למרות זאת לא הגיע "דב לבן" בזמן לצליחה.¹¹

הקמת גדוד 88 "דב לבן"

ערב מלחמת ששת הימים נדונה הקמת גדוד 88¹² כגדוד טנקי 'שוט' (שלוש פלוגות טנקים ופלוגת חרמ"ש) בחטיבה 37, ואלה ייעודיו:

- להוות כוח הולם בקרב שריון.
- לשאת במשימות הקשורות בכיבוש שטח, התקדמות ורדיפה, גייסות מחפים ומבצעים מיוחדים.
- להוות כח להתקפת נגד עיקרית בקרב הגנה.¹³

⁸ ימים מספר לפני תחילת המלחמה סיים את תפקידו כמפקד פיקוד המרכז, ולא נקבע לו תפקיד חדש.

⁹ שם עמ' 877.

¹⁰ שם עמ' 878.

¹¹ שם, עמ' 915, 925.

¹² גדוד 88 היה גדוד הנשק המסייע בחטיבה 8 במלחמת העצמאות. ב-1956 הפך בסיס האימונים הפיקודי של הנח"ל ליחידה 88, ובדצמבר 1957 השם שונה לגדוד 88. במאי 1958 הוכפף גדוד 88 לחטיבה 202 (הצנחנים), ובספטמבר שונה מספרו לגדוד 50. ארכיון צה"ל 856,1316/2002.

¹³ ארכיון צה"ל 707/1316 / 2002. 'פקודת ארגון לגדוד 88', אג"מ/ תוא"ר 16 באפריל 1967 מבטל צו ארגון מ-16 נוב' 1966.

אחרי המלחמה יצאה פקודה לבטל את הגדוד.¹⁴ שנה אחרי כן, בדצמבר 1968, הכין אג"מ-תוא"ר לדיון במטכ"ל הצעה להקים יחידה שכינויה הוא "דב לבן".¹⁵ היחידה תהיה אמפיבית ותתבסס על רכ"ים צליחה שנקח שלל במלחמת ששת הימים. לפי ההצעה היו בידי צה"ל 33 נגמ"שים אמפיביים הניתנים לשיפוץ, מהם תשעה מסוג ב"י-טי-אָר-50 (BTR-50) וחמישה טנקים מסוג ב"י-טי-76 (PT-76). ההערכה הראשונית הייתה שהשיפוץ יעלה 281,000 ל"י (שונה אח"כ ל-260,900), ובסה"כ עלות הקמת היחידה הוערכה ב-1,240,580 ל"י. ייעוד היחידה הוגדר כלהלן:

- לפעול במסגרת מבצע משולב לצליחת מכשולי מים או נחיתה מן הים.
- לשמש ברגיעה יחידה לניסויים ופיתוח הנושאים של צליחת מכשולי מים ונחיתה.

באותה עת נשקלה אפשרות שהיחידה תוקם באחריות מפקדת הקחצ"ר (קצין החי"ר והצנחנים הראשי).¹⁶ הקחצ"ר הציע לבנות את היחידה על בסיס גדוד צנחנים מילואים מחטיבה 247 (360 חיילים) שיוכשר 'להפעלה דו תכליתית, הן כמוצנח והן כאמפיבי'.¹⁷ מפקדת גיסות השריון הגישה הצעה "זולה" יותר – 285 חיילים, שתוקם באחריות חטיבת מילואים ממוכנת¹⁸ 875.¹⁹ התברר שנגמ"שי אָם-113 (שלל מצבא ירדן) שבתחילה נכללו באמל"ח הגדוד המתוכנן, היו במצב מכני ירוד: לא הייתה תוכנית לשיקומם בשנת העבודה הקרובה, והם חסרו מכללים המתאימים לצליחה.²⁰ הדיונים בהגדרת הייעוד המדויק של היחידה נמשכו, אבל היה מוסכם על הכול שמדובר ביחידה מיוחדת, שלה דרושים מפקדים ולוחמים 'בעלי נתונים גבוהים ליחידות מיוחדות'.²¹ מכיוון

¹⁴ ארכיון צה"ל שם, 'פקודת חיסול לגדוד 88', אג"מ/ תוא"ר 19 דצמבר 1967.

¹⁵ ארכיון צה"ל, 119/981/ 1970 אג"מ/ תוא"ר 29 דצמבר 1968 ו-30 דצמבר 1968.

¹⁶ שם וכן אג"מ/ תוא"ר (30 דצמבר 1968).

¹⁷ שם אג"מ/ תוא"ר (29 דצמבר 1968).

¹⁸ החטיבה כללה גדוד טנקי שרמן ושני גדודי חרמ"ש ושכנה במחנה תימן.

¹⁹ ארכיון צה"ל, 78/222 / 1974 אג"מ/ תוא"ר (מאי 1969).

²⁰ שם, אג"מ/ תוא"ר 7 באפריל (15 מאי 1969).

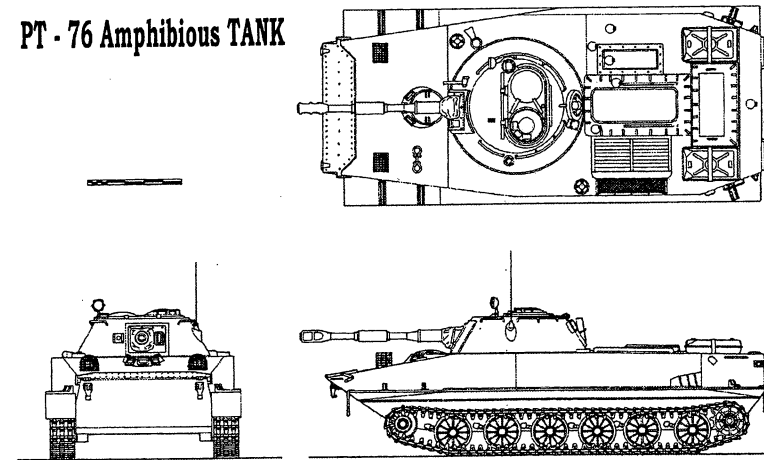
²¹ שם. [הוצאת גייש] (22 אפריל 1969).

שבסופו של דבר התקבלה הצעת גייש (גיסות השריון) נקבע שכוח האדם יגיע ממקורות חשין.²²

ב-18 ביוני 1969 פורסמה פקודת הקמה ליחידת פשיטה וסיוור חשין 88 ("ידב לבין").²³ נקבע שהיחידה תאורגן במילואים כפלוגה לביצוע משימות מיוחדות, ובה חמישה טנקים פי-טי-76 (שניים למפקדת היחידה ושלושה כמחלקה). בסך הכול ב-150 חיילים. מלאי תחמושת הטנקים שעמד לרשות היחידה היה של 1950 פגזים תקינים, היינו 390 פגזים לכל טנק לאימונים ולכוננות. לימים סיפר שלמה שכטר (שריג) שהם קראו לתחמושת הטנקים 'פלטינה כי היא הייתה נדירה ויקרה'.²⁴ אימון הקמה נקבע לאוקטובר 1969 וכניסה לכשירות לנובמבר 1969.

טנק אמפיבי PT-76

PT - 76 Amphibious TANK

Christopher Chant, WORLD ENCYCLOPEDIA OF THE TANK, Thrupp, Stroud, Gloucestershire: Sutton, 2002, p.291

²² שם, אכ"א/ ארגון (26 מאי 1969).

²³ שם, אג"מ/ תוא"ר (18 יוני 1969).

²⁴ הטי"ר עשה את שלו, שריון, ביטאון עמותת שריון (גליון 8, מאי 2000), עמ' 21.

הגדרת ייעודה של היחידה הורחבה באופן ניכר מאז הדיונים הראשוניים בדצמבר 1968, ואלה הם:

- לבצע סיורים, פשיטות ופעולות מיוחדות, ע"י פעולה אמפיבית.
- לתפוס ראש גשר, בצידו של האויב, בסיוע למבצע צליחה של מכשולי מים.
- לנחות בחופי האויב, כחלק מפעולה מורחבת יותר.
- לשמש כיחידה לניסויים ופיתוח של פעולות אמפיביות.
- לפעול כיחידת סיוור חשין רגילה.²⁵

הק"ס האמפיבי – טנקים קלים פי-טי-76 ונגמ"ש פי-טי-אָר-50 מתוצרת ברית המועצות נבנו על אותו המרכב. לראשונה נכנס הטנק לשירות בברי"מ בשנת 1952. חימושו העיקרי היה תותח 76.2 מ"מ ובדגם שנתפס שלל ב-1967, ללא מייצב. עובי שריון התובה הוא בין 15 ל-20 מ"מ, היינו חדיר לאש נק"ל. איש צוות טנק ביחידה זוכר שבזיווד הטנק הייתה שקית, ובה פקקי שַעם שוני קוטר כדי לסתום חורים מפגיעות נק"ל בשריון, וכדי שהטנק יישאר אטימ-מים.²⁶ ל-פי-טי-76 מנוע דיזל 320 כ"ס, המסוגל לפתח מהירות של 50 קמ"ש על כביש ו-10 קמ"ש במים לטווח מרבי של 350 ק"מ ביבשה ו-65 ק"מ במים. השיוט במים הוא באמצעות מנועי דחיסה hydrojet (ולא מדחף) כך שהכנת טנק (ונגמ"ש) לשיט הצטמצמה להתקנת לוח בחרטום, להגנה מפני גלים ולהפעלת שתי משאבות ניקוז חשמליות. בטנק המקורי היה צוות של שלושה, ומפקד הטנק שימש גם טען.²⁷

בדומה לטנק, המנוע והתמסורת של הנגמ"ש פי-טי-אָר-50 הם מאחור, ותא הלוחמים מלפנים. היכולות האמפיביות של הנגמ"ש הן כשל הטנק. בצוות היו

²⁵ ארכיון צה"ל, 78/222 /1974, אג"מ/ תוא"ר (18 יוני 1969).

²⁶ ריאיון עם ד"ר גרשון בודנר ב-15 בינואר 2012.

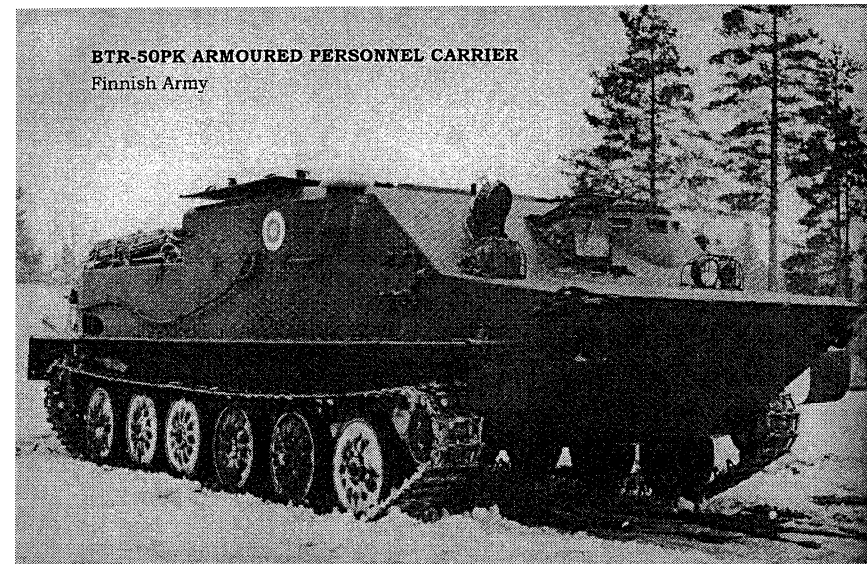
²⁷ הנתונים הם מארכיון צה"ל 119,981 /1970, אג"מ/ תוא"ר (29 דצמבר 1968) נספח ד'. נתונים שונים במעט ב-

Christopher F.Foss, *Jane's World Armoured Fighting Vehicles* London: Macdonald and Jane's, 1976, pp. 64-65.

Christopher Chant, *World Encyclopedia of the Tank*, revised edition, Stroud Gloucester: Sutton Publishing 2002, pp. 290-292.

מפקד ונהג, ואליהם התווספו תשעה לוחמים. בעת הצורך היה יכול הנגמ"ש לשאת עד 20 איש.²⁸ בצה"ל הותקנו ארבעה מקלעי 'מאג' בפינות תא הלוחמים. במחלקת תח"ש (תורת חיל השריון) פותחה תורת הפעלה לרק"ם שלל במדור טירן (הכינוי שניתן לטנקים הרוסיים). המדור הוקם בסוף 1967 והסב את שמו לימדור ההישטי,²⁹ באחריותו של סא"ל יואל גורודיש.

נגמ"ש אמפיבי BTR-50

Christopher F. Foss (ed.), JANE'S POCKET BOOK OF MODERN TANKS AND ARMORED FIGHTING VEHICLES, New York: Macmillan, 1974, p.125

²⁸ Foss, *Jane's World Armoured Fighting Vehicles* pp. 265-266.

²⁹ 'הטירן עשה את שלו', עמ' 21; וכן ריאיון עם תא"ל (במילואים) יואל גורודיש 26 באוקטובר 2011. הצמדת הטנקים הרוסיים להישט נבעה מהיכולת להכניס מספר רב יחסית של טנקים רוסיים לנחתת.

מבצע "רביב"

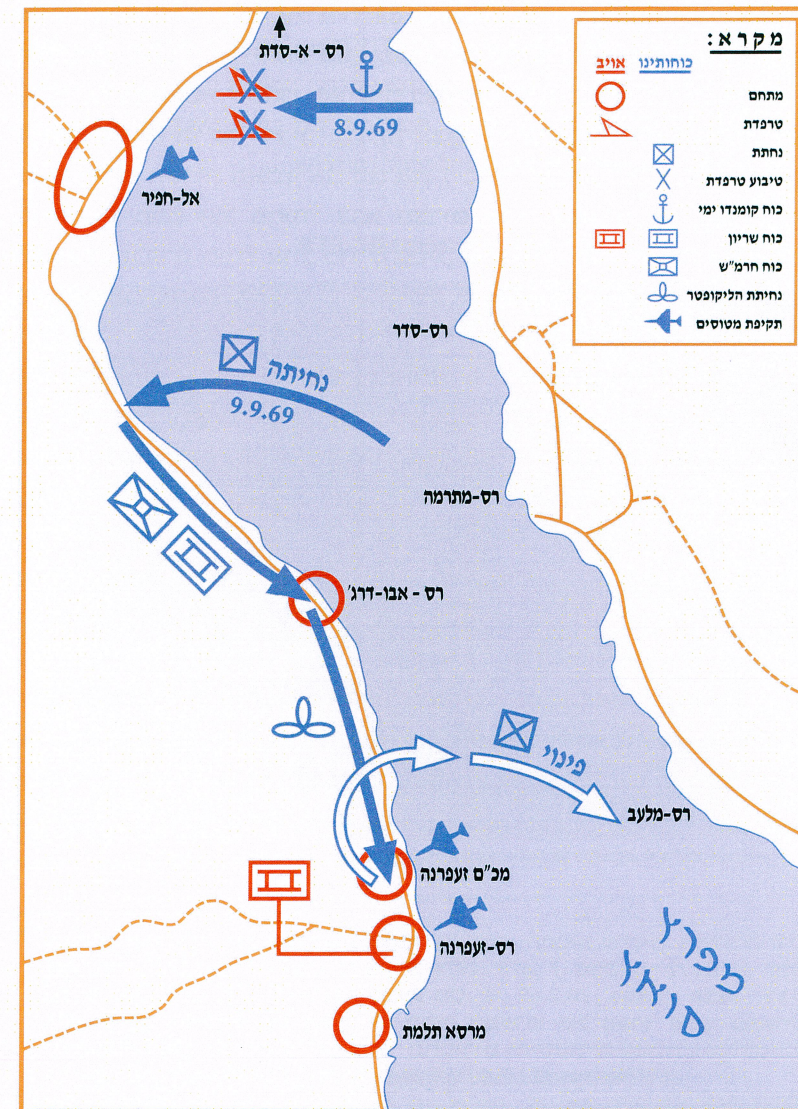
תפיסת ההפעלה והייעוד של גדוד 88 הושפעו במידה רבה ממבצע "רביב" ב-9 בספטמבר 1969. במבצע השתתפו שלושה מנגמ"שי ה-בי-טי-אך-50 של הגדוד שהיה עדיין בהקמה, כשהם מאוישים בצוותים שהורכבו בעיקר מלוחמי סיירת חטיבה 7. ראשיתו של "רביב" בתכנון מבצע שכונה "בלש" מיולי 1969 ביוזמת מפקד גיסות השריון האלוף אברהם אדן ("ברן"). מטרת המבצע הייתה לפשוט על תחנות מכס ועל מחנות צבא מצרים בחוף המערבי של מפרץ סואץ, להשמידם ולהרוג חיילי אויב כדי להפסיק או לצמצם את הפעילות העוינת של צבא מצרים בגזרת התעלה.³⁰ המשימה הוטלה על מפקדת גיסות השריון, ומכיוון שלגיי"ש עוד לא הייתה יחידת פשיטה אורגנית, שכן "דב לבן" הייתה עדיין בהקמה – הוקמה יחידה מאולתרת באמצעות חטיבה 875 במתקן אימונים חש"ן (מא"ח – מתקן אימון חטיבתי) 500 בצאלים בפיקוד אל"ם אורי בר און מפקד חטיבה 8.³¹ למפקדי המבצע מונו: למפקד הכוח, סא"ל יצחק בן שוהם, מפקד קורס מ"פים שריון; למפקד כוח הנגמ"שים – רס"ן שלמה באום, מפקדה של סיירת חטיבה 7; למפקד כוח הטנקים – רס"ן יעקב לפידות מתח"ש שעסק בקליטת הטירנים בצה"ל; רס"ן שאול סלע מפקד יחידת הצוללים 707 היה מפקד ראש החוף, וסגן עוזי בן יצחק מפקד פלוגת ההנדסה (פלחה"ן) של חטיבה 35 הצטרף עם חלק מלוחמיו כמפקד אחד הנגמ"שים.³² במא"ח 500 הוכנו למבצע שישה טנקי "טירן", ואלה אוישו בצוותים ממדריכי המתקן, ולכל טנק מונה קצין למפקד הטנק. בצוותי הנגמ"שים היו כאמור קצינים ולוחמים מסיירת חטיבה 7, ולמרות התנגדות מפקד הסיירת, לוחמים מפלחה"ן חטיבה 35 וכן בעלי תפקידים אחרים.

³⁰ אברהם אדן (ברן), **על שתי גדות סואץ** ירושלים: הוצאת עידנים, מהדורת ידיעות אחרונות, 1979, עמ' 49; ארכיון צה"ל, 1974/678, 7, מפק' גיי"ש/אג"מ, 'פקודת מבצע מס. 1', 18.7.69 ו-'פקודת מבצע מס. 2', 20.7.69; כמן כן **מבצע "רביב", פשיטת כח משוריין של צה"ל על החוף המערבי של מפרץ סואץ בתאריך 9 ספטמבר, 1969**, מפג"ש תח"ש/מדור תחקירים והיסטוריה (אוגוסט 1970), עמ' 3. על התחקיר חתום אל"ם גל אהרון, ראש תח"ש (20 באוגוסט 1970).

³¹ **מבצע "רביב"**, עמ' 7.

³² שם, עמ' 8.

פשיטה משוריית על החוף המערבי של מפרץ סואץ - 9.9.69

בסוף יולי נדחה המבצע. נוהל הקרב חודש בסוף אוגוסט כשסא"ל ברוך הראל ("פינקווי"), סמח"ט 875, החליף כמפקד הכוח את סא"ל בן שוהם, שהיה עסוק בפיקוד על קורס מ"פים. הפעולה תוכננה כפשיטה אמפיבית של כוח משוריין מנחתות בחושך שינוע באור יום לאורך החוף המערבי של מפרץ סואץ מצפון לדרום, ישמיד מקסימום מטרות צבאיות, יהרוג חיילים מצריים ולבסוף יתפנה באור יום באמצעות הנחתות. הפקודה קבעה שהפשיטה תיעשה תוך 'הימנעות מהסתבכות בקרבות, בהם סבירות היפגעות כוחותינו הינה גבוהה'.³³ בתדריך מפקד הגייש לכוחות הודגשו עניינים אלו:

1. הכוח הפושט הוא כוח שריון החייב לפעול בתנופה שריונית כי רק כך תושג המשימה על הצד הטוב ביותר.
 2. על הכוח להימנע מאבדות מיותרות ולנקוט זהירות, שמשמעה – לפתוח באש מרחוק, להיכנס בזהירות לתוך היעדים ולהשתמש במטענים שיזרקו מתוך כלי הרכב על מנת למנוע הצורך בירידה מהם.³⁴
- המשמעות הטקטית הייתה שצוותי הנגמ"שים הונחו שלא לרדת מהכלים, ושלא לטהר יעדים ברגל.

בהצגת התוכנית לרמטכ"ל ב-4 בספטמבר 1969³⁵ עלה שהפעולה נתפסה כפעולת טנקים, ושהאיום העיקרי היה אפשרות התערבותם של טנקים מצריים. (הרמטכ"ל: 'מה שמדאיג זה רק הטנקים של האויב'). לפיכך, הדיון על התוכנית נסב ברובו על הטנקים הישראליים (הרמטכ"ל: 'כמה פגזים בכל טנק?') והמצרים (הרמטכ"ל: 'אם הטנקים יזוזו יש לחסלם!'). התוכנית הייתה שהחרמ"ש ינוע מאחורי הטנקים ובסמוך להם ויסייע רק בפתרון בעיות שהטנקים אינם יכולים לפתור בכוחות עצמם. על הלחימה בחי"ר המצרי, שהוגדר כאיום משני יחסית לטנקי האויב, אמר בסיכום המבצע סא"ל הראל:

³³ שם, עמ' 16.
³⁴ שם, עמ' 32.
³⁵ ארכיון צה"ל, 1605, 922 / 75.

זו, לפי דעתי צריכה להיות השיטה, ... טנקים נעצרים, מאבטחים ויורים ומתוך הנגמ"שים בכלי מדויק-רובה, קלציניקוב ואפילו מקלע, בעמידה, צריך לייצב, לדפוק כדורים עד שהאדם חוטף. ... זאת צריך לזכור ולקבוע זאת כטכניקה שיהיו כלי נשק יציבים [על הנגמ"שים] בודדים שדופקים את החיילים שבורחים.

בהמשך: "כשאתה נוסע עם נגמ"ש עם 4 מקלעים, בטווח 20 מטר ממך רץ חייל אויב, אתה לא יכול לחסל אותו [מהטנק, בגלל בעיית הנמכה] ואז אתה צריך לדרוס אותו ... צריך לדרוס חיילי אויב עם שרשראות זה עושה את המלאכה לא רע".³⁶

אחד מלוחמי החי"ר במבצע התרשם גם הוא שהטקטיקה נכונה: "כאיש חי"ר אני אומר מההתרשמות שלי, ... עוצמת הפלדה הזאת שראיתי אותה מתגלגלת היא מסוגלת לדרוס ולהרוס הרבה, והאדם שפה עומד מולה, הוא אפס, ממש בודד, הם התרוצצו כמו עכברים ולדעתי פעולה מסוג זה עם כוחות כאלה, היא יעילה בהחלט".³⁷

הבלעדיות של "יתנועה ואש" כטקטיקה שנועדה לפתור כל בעיה, השתקפה בצריכת התחמושת. במבצע שארך כעשר שעות הוערכו אבדות המצרים בכמאה הרוגים. הכוח הפושט ירה, בין היתר, 120 ארגזי פעולה "0.3 טנקים, 137 ארגזי פעולה "0.3 נגמ"שים (סה"כ 257 ארגזי פעולה, 250 כדורים בכ"א), 57 ארגזי פעולה "0.5 ו-15 ארגזי פעולה של מא"ג".³⁸

הצמדת הנגמ"שים לטנקים כדי להילחם בחי"ר האויב בקרבת הטנקים נראתה כטקטיקה נכונה בהינתן מגבלות הטנקים בלחימה בחי"ר בטווחים קצרים, והחשש מנפגעים בלחימה רגלית. לדברי מפקד גיסות השריון, האלוף אברהם אדן ("יברן") בתחקיר ובסיכום המטכ"לי:

³⁶ ארכיון צה"ל, 1974/192, 1661, סיכום "רביב" בחטיבה 8 (11 בספטמבר 1969), עמ' 28-27.

³⁷ **מבצע "רביב"**, עמ' 43 ראו גם איתן הבר, "ינוע" רעמה הפקודה והפשיטה החלה ידועות אחרונות, 10 בספטמבר 1969: 'החיילים הישראלים ירו ללא הרף, ירו לכל מקום ... ירו מתוך כלי הרכב והקפידו שלא לחשוף עצמם'.

³⁸ שם, עמ' 61.

היה צריך לתת הרבה מאוד את הדעת על אי-הפגעות של כוחותינו. אם כן, בשלב הנוהל קרב וההכנות המוקדמות עשינו תוך כדי אימון הכוחות ביבשה אנחנו אימנו אותם, במיוחד, לפעול מעל רק"מ, חשבנו שהפרינציפ של אי-הפגעות יהיה באי-ירידה מהרק"מ. כל מה שהתנועע בין הרק"מ נועד להירות וכל מה שבתוך הרק"מ, מוגן ע"י יצור אש משוגע – זה היה דבר אחד. דבר שני – דגש רציני מאוד תוך כדי אימונים על מודלים שונים בחיפוי הדדי.³⁹

בהמשך המבצע במקום שבו נדרש טיהור רגלי במאהל אחד המחנות: 'לא בוצע טיהור פיזי ... כי זה היה מחייב ירידת אנשים [מהנגמ"שים] וזה היה בניגוד להנחיות'.⁴⁰ לדברי מפקד הגיס זו הייתה הטקטיקה הנכונה בהפעלת חרמ"ש עם טנקים, ולא אלתור מקומי. 'השיטה בשריון (במיוחד בטיהור הזה, אבל לא רק בטיהור הזה), השיטה היא שלא ילכו כעת להיכנס לכל בית ... השיטה היא כמובן, לא ללכת בכל מקום ולא להתרוצץ על כל בית ולא להגיע לכל מילימטר'.⁴¹ ההבחנות התורתיות לגבי מקרים בהם החרמ"ש אמור להילחם ברגל, עם חפוי קרוב או צמוד של נגמ"שים וטנקים⁴² בוטלו בפועל כבלתי רלוונטיות.

בסיכום המבצע התבטא הרמטכ"ל בר לב באיפוק ובוהירות. הוא סבר שהמבצע אומנם התיש את צבא מצרים שנאלץ להעביר יחידות לאזור 'ודבר שני שזה יתן ... אולי עוד מסמר בארון המתים של המלחמה היוזמה המצרית'. אבל, המשיך:

יותר מזה, אני אינני בטוח שהמבצע הזה יתן, המבצע הזה לא השתיק את התעלה, המבצע הזה, אני אינני חושב שהוא הרס את המוראל הפנימי של מצרים. אני מניח שחוגים רחבים במצרים, לא יודעים בעצם מה קרה כאן ואלה שיודעים כרוח השכנוע המצרי הטובה על המצרים ועל הערבים בכלל, ודאי אומרים לעצמם

³⁹ ארכיון צה"ל, 1660, 1920/74, 'מבצע "רביב" תחקיר וסיכום מטכ"לי נערך בחמ"ל אג"מ/מבצעים (15 בספטמבר 1969), עמ' 9.

⁴⁰ שם, דברי סא"ל הראל ("פינקו"), עמ' 20.

⁴¹ שם, עמ' 46.

⁴² **לחמת שריון**, חס/3-1, המטה הכללי עקד שריון (שבת תשכ"ו, ינואר 1965).

– רגע אחד מה קרה? היהודים הורידו 6-9 כלי רכב משוריינים במקום שאין לנו שם כלום, הסתובבו שם 10 שעות וחזרו.⁴³

בשונה מרא"ל בר לב, הנימה הכללית בצד הישראלי הייתה זחיחות. הכותרת ביומון 'מעריב', שכתבו אלי לנדאו הצטרף למבצע, היתה: 'הפשיטה הכתה בתדהמה את ארצות ערב'.⁴⁴ מפקד הכוח הפושט, סא"ל הראל ('פינקוי'), אמר בסיכום:

בתחילת המבצע אני אספתי את הקהל הלוחם ואמרתי שכל עם ישראל עומד מאחורינו ואני התכוונתי לזה.. וזה נכון. כל עם ישראל עמד מאחורינו, ואני מודיע לכם, שאחרי המבצע...ראיתי את העם ברחוב [בתל אביב], היה שינוי בפני האנשים.⁴⁵

אלי לנדאו כתב: 'פעולה כזאת עוד טרם בוצעה בצה"ל. הלוחמים ידעו היטב כי על הכף מוטלת יוקרתם, יוקרת חיל השריון, יוקרת צה"ל כולו'.⁴⁶ כשנה לאחר מכן, אחרי הפסקת האש בחזית התעלה, כתב לנדאו:

פשיטה זו שבוצעה ביעילות, בדיוקנות ובלא נפגעים, להוציא פצוע קל אחד, הוכיחה כי דמיון, תעוזה ופעילות בלתי שיגרתית מאפשרים לבצע את "הבלתי אפשרי". אין ספק כי הפשיטה המשוריינת הגדולה על חוף מצרים תירשם בתולדות מלחמות צה"ל כאחת הנוצרות והמוצלחות שבפשיטות ואפשר שגם, כפי שכינו אותה אז עיתונים בעולם, כ"גדולה מכולן".⁴⁷

בסך הכול, אמר מ"פ הפלחה"ן בסיכום המבצע, "נהנית".⁴⁸

⁴³ ארכיון צה"ל 1600,192/74, עמ' 54.
⁴⁴ מעריב 10 בספטמבר 1969.
⁴⁵ סיכום "רביב" בחטיבה 8, עמ' 19-20.
⁴⁶ מעריב 10 בספטמבר 1969.
⁴⁷ אלי לנדאו, 'הנחיתה במפרץ', מעריב, ימים ולילות 11 בספטמבר 1970, עמ' 11.
⁴⁸ סיכום "רביב" בחטיבה 8, עמ' 43.

מעבר לשביעות הרצון ממהלכה של הפשיטה, היו שראו בה הוכחה להיתכנות של פשיטות אמפיביות ארוכות טווח בכלל. לדברי האלוף עזר וייצמן, ראש האג"ס: 'זה פותח אופקים לפעולות בעתיד'.⁴⁹ אליים אורי בר און, מח"ט 8, ראה בפעולה דוגמה כיצד ניתן לעקוף את המכשלה של התקפה חזיתית בגזרת התעלה, ולעומתה,

כמה קל וכמה פשוט לבצע זאת בחופי מצרים באפשרויות של מסואץ ודרומה עד 600-700 ק"מ, ונדמה לי שאני לא מגזים בהערכה זו. אח"כ אפשר בהחלט לחשוב על חופים מפורט סעיד ומערבה, עד אחרי אלכסנדריה, וזה פותח, לפי דעתי, אפשרויות ... של טנקים, שמגינים, מגיחים ויכולים לעשות פעולות יוצאות מגדר הרגיל ... אנחנו צריכים לראות את זה כנושא למחשבה בעתיד.⁵⁰

להבנת האלוף וייצמן, הפשיטה ביטאה את תמצית רוחו של צה"ל. 'זה מבצע חוצפני ממדרגה ראשונה, חוצפני בצורה בלתי רגילה, הוא יותר מתחצף, נדמה לי מכל מבצע אחר, שצה"ל אי פעם עשה. מחוצף בים, מחוצף ביבשה ומחוצף באוויר'.⁵¹ למרות החוצפה, הסיכון לדעת האלוף וייצמן היה מחושב שכן, 'הוא נעשה על הערכה ברורה ... שעם החברה האלה [המצרים] אפשר לקחת איזה שהם "שאנסים" שלא כתובים בכל ספר'.⁵²

מבצע "טריז"

בעת שהתנהל מבצע "רביב", הייתה יחידת "דב לבן" בשלבי הקמה. גרשון בודנר⁵³ התגייס לחיל השריון בנובמבר 1967. אחרי סיום קורס מפקדי טנקים שירת כחונך במטווח טנקים במא"ח 500. בסוף שנת 1968 או בתחילת 1969, כשעדיין התנהלו דיונים לגבי מבנה היחידה וייעודה, נשלח בודנר עם מדריכים נוספים ממא"ח 500 לשדה תימן כדי לקלוט את ששת הטנקים פי-טי-76

⁴⁹ ארכיון צה"ל, 1660,192/74, עמ' 47.
⁵⁰ ארכיון צה"ל, 1661,192/74, עמ' 13-14.
⁵¹ ארכיון צה"ל, 1660,192/74, עמ' 48.
⁵² שם.
⁵³ ריאיון עם ד"ר גרשון בודנר (15 בינואר 2012).

שנועדו ל"דב לבן" לכשיוקם ואת הנגמ"שי ב"י-ט"ז-א-50 שעליהם התאמנה סיירת חטיבה 7. השריונאים התאמנו בנהיגה ובירי במקלעים. הטנקים עברו הסבה שכללה תוספת איש צוות רביעי – טען-קשר, כמקובל בטנקי צה"ל; העברת הצירים של מכסה עמדות המפקד והתותחן אחורה כך שייפתח אחורה, ולא קדימה; והחלפת המקלעים הרוסים במקלעי צה"ל. האימונים נמשכו במָאָ"ח 500, ואימוני השיט נערכו בכינרת מתחת למושב אלמגור. מטעמי חשאיות התנהלו האימונים בלילה כשהק"ים האמפבי התאמן בעלייה על החוף בנקודה צפונית לקיבוץ עין גב. הטנקים אומנם שטו יפה במים שקטים, אבל המנועים הרעישו. נעשה ניסיון להתקין עליהם מנועי סירות 'זודיאק' בבסיס שייטת 13, אך ללא הצלחה. ניסוי ירי בתותח הטנק תוך שיט במפרץ חיפה – הראה, בהיעדר מייצב, תוצאות מאכזבות.

במרץ 1970, אחרי שתהליך ההקמה הסתיים, הציעה מפקדת גיסות השריון למחלקת המבצעים: 'לפשוט על חצי האי בחופו המערבי של אגם תמסח, לפוצץ, להשמיד ולפגוע בחיילי אויב', באמצעות כוח משוריין אמפבי,⁵⁴ בסיוע ארטילריה וחיל האוויר, בדומה למעטפת במבצע "רביב". היעד היה מתחם פלוגתי על חצי אי, מוקף מים וביצות שהיה אפשר לבודד באמצעות ירי ארטילרי וירי טנקים. התוכנית הייתה פשיטה לילית. היא תארך כ-30 דקות באחריות מבצעית של ג"יש, שיספק את הכוח המבצע ובאחריות פיקוד הדרום.⁵⁵ למבצע שכונה "טריז" קדם מבצע "טריז א'", ובו בדקו בליל 9-10 אפריל 1970 צוללים את חופי הנחיתה ומצאו שכל חופי חצי האי מתאימים לנחיתה ללא מגבלות, וכי אין עליהם מכשולים.⁵⁶

המבצע שתוכנן לליל 24-25 במאי 1970, נדחה ללילה הבא 25-26 בו. הכוח, בפיקודו של יצחק בן שוהם, היה אמור לנוע בחצי האי בשני צירים: 'ישמיד חיילי האויב ויפוצץ מתקנים ביעד, תוך הימנעות מנפגעים'.⁵⁷ כמבצע "רביב", נקבעה מדיניות של מינימום אבדות, ולכן ירידה מהנגמ"שים לפיצוץ בונקרים

⁵⁴ ארכיון צה"ל, 156,414/1973 אג"מ/מבצעים (6 במרץ 1970). תודתי לאל"ם (במילואים) משה גבעתי שאיתר את התיק וחלק איתי את תוכנו.

⁵⁵ שם, מברק 25.3, לשכת ראש האג"ם (8 אפריל 1970).

⁵⁶ שם, "טריז א'".

⁵⁷ שם, 'מבצע "טריז" פקודת מבצע מס. 1. אג"מ-מבצעים (15 במאי 1970).

הותנתה ב'תנאי שקט מתאימים ביעד'.⁵⁸ "דב לבן" תוכנן לפעול בשישה טנקי פ"י-ט"ז 76 ובשבעה נגמ"שי ב"י-ט"ז-א-50. להערכת מחלקת המחקר באגף מודיעין:

מבצע זה של צליחת כוח משוריין במרחב התעלה, גם אם הוא מצומצם בהיקפו, יעמיד בפני המצרים בעיה הסברתית בעיקר כלפי פנים. משמעותה של צליחה ראשונה כזו היא שישראל מסוגלת לבצע פעולה קרקעית גם בחזית העיקרית-היא התעלה. הם ישתדלו להתגבר על כך על ידי הטענה "שהאויב נהדף והוכרח לסגת תוך אבדות כבדות, מבלי שהצליח לבצע את משימתו" ... המבצע עשוי להוסיף על הדימוי במערב של ישראל חזקה המסוגלת לפעול התקפית על ידי כוח יבשתי גם במרחב התעלה, על אף העוצמה והמעורבות הצבאית הרוסית.⁵⁹

הכוח הפושט יצא בליל 25-26 במאי 1970 בשעה 22:30 מטסה. בשעה 00:12 עבר את קו ההמתנה, בעוד חיל האוויר תוקף את היעד. בשעה 00:25 החל ירי טנקים לחיפוי. ב-00:47-00:53 שני הטנקים המובילים ונגמ"ש 'שקעו עם הכניסה למים'; טנק שלישי שקע במהלך ניסיון חילוץ – הכול במרחק של 4 מ' מהחוף המזרחי. גרשון בודנר שהיה בצוות אחד הטנקים זוכר שהטנק שקע עד התובה בבוצ, ולא היה אפשר לנוע בו קדימה או אחורה. המצרים זיהו את התכונה והרימו תאורה. חיל האוויר חיפה על הכוח, ועד שעה 01:45 חולץ הק"ים התקוע, והכוח חזר לטסה.⁶⁰ הלך היה שיש לערוך ניסויי עבירות לק"ים של 'דב לבן' בשטחי בוצ.

בעקבות הפסקת האש בחזית מצרים באוגוסט 1970 הוחלט במפג"ש (מפקדת גיסות השריון) במחצית 1971 להפוך את גדוד 88 ליחידת מילואים על בסיס כוח האדם שהשתחרר משירותו הסדיר ביחידה. יוסף (יוסליה) יודוביץ, קצין האג"ם של חטיבה 421 קיבל במְנָ"ש (מינוי משנה) את תפקיד המג"ד, וניתנה

⁵⁸ שם.

⁵⁹ שם, אגף המודיעין-מח' המחקר (19 במאי 1970).

⁶⁰ שם, מפקדת גיסות השריון, מבצעים (20 יולי 1970); ריאיון עם ד"ר גרשון בודנר.

לו יד חופשית בבחירת אנשי הסגל. הוא בחר לסגנו את אמציה אטלס, אז בחטיבה 200.⁶¹ הגדוד במתכונתו החדשה היו בו כ-180 אנשי צוות טנקים ולוחמי חרמ"ש וכמאה אנשי פלוגת המפקדה, 6 טנקים ו-15 נגמ"שים. לפיקוד הגדוד ניתן שיקול הדעת לצרף או להדיח חיילים. טופח דימוי של יחידת סיור מיוחדת המיועדת לפשיטות ולמבצעים מיוחדים, "קומנדו של שריון".⁶² אלא שאיכות הרק"ם ומגבלותיו הגבילו בפועל את כשירותו לתפיסת ראש חוף והמשך פעולה ככוח חרמ"ש.⁶³ הארגון מחדש של הגדוד כלל אימונים בצאלים, בימת ברדוויל ובראס מוחמד. שיאם היה בתצוגת תכלית במאי 1973 לרמטכ"ל ולפיקוד העליון בראס א-טנטור. התצוגה כללה ירידה מנחתת בלב ים, שיט לדוברת 400 מ' מהחוף, ירי מהדוברת והמשך שיט לחוף. לדברי המג"ד: 'התרגיל היה מוצלח, קיבלנו מחיאות כפיים מכל הצמרת. הנחתות הגיעו, הטנקים ירדו, אנשי חיל הים ירדו לחוף, שמו נצנצים לסימון, כבשנו ראש חוף ואחר כך הגיע עיקר הכח'.⁶⁴ נראה שזיכרון תצוגת התכלית בתרגיל בראס א-טנטור הוא שקיבע את דימוי היחידה בפיקוד הבכיר של צה"ל.

"דב לבן" במלחמת יום הכיפורים

ביטוי ליכולת המשוערת של צה"ל בפשיטות אמפיביות באמצעות רק"ם רוסי היה אפשר למצוא בתוכנית "אור ירוק" שראשיתה בריענון הערכת מצב בנובמבר 1972. התוכנית הייתה למבצע התקפי בזירת ים סוף שיהווה 'איום על עומק מצרים' וסיוע למאמץ התקפי עיקרי בגזרת תעלת סואץ. התכנון, שהחל במטכ"ל, הועבר לפיקוד הדרום ולחילות באפריל 1973 ונדון בקד"מים (קבוצת דיון מוקדמת) במהלך כוננות "כחול לבן".⁶⁵ בנוסח פקודת המבצע מ-1 במאי 1973 הוא הוגדר כ'מהלך אוגף משוריין בזירת מפרץ סואץ בשתי אפשרויות בסיסיות': בהיקף מרבי או בהיקף מצומצם.

⁶¹ 'הטירן עשה את שלו, עמ' 22; ריאיון עם אמציה אטלס (18 בינואר 2012) ועם יוסילה יודוביץ' ועם אמציה אטלס (16 באפריל 2012).
⁶² 'הטירן עשה את שלו' עמ' 25, לפי יודוביץ' הביטוי היה של אדן.
⁶³ ריאיון עם תא"ל (במילי) יואל גורדיש (26 באוקטובר 2011).
⁶⁴ 'הטירן עשה את שלו, עמ' 22, 25, ריאיון עם אמציה אטלס.
⁶⁵ ארכיון צה"ל, 344,78/1976.

בהיקף מרבי – התקדמות על ציר ביר-ערידה לכיוון עמק הנילוס, התקדמות על ציר זעפרנה – ביר-עדיב-סואץ, וחבירה עם כוחות "חתול מדבר", והתקדמות על ציר זעפרנה-עירדקה כדי להשתלט על מערכת הנפט במפרץ סואץ, לרבות שדה מורגן והיאחזות רצופה לכל אורך החוף המערבי של המפרץ.

בהיקף מצומצם – שני המהלכים לאורך החוף בלבד ללא עמק הנילוס.⁶⁶

ב-8 במאי הוצג המבצע על ידי פיקוד הדרום בקד"ם הרמטכ"ל ואושר.⁶⁷ החטיבה שסומנה למבצע על סמך ההישג של מבצע "רביב" הייתה חטיבת ה"טירנים" 274,⁶⁸ ובכללה גדוד 88 "דב לבן", שהק"מ (יחידת מחסני חירום) שלו היה בשארם א-שייח'.

לדברי המג"ד, שולב הגדוד גם בתכנון של אוגדה 143 חצי שנה קודם למלחמה, כשזו הייתה בפיקודו של אלוף שמואל גונן (גורדיש) בעת היותו ראש מה"ד. לפי תוכנית זו היה אמור הגדוד להגיע למעוז "לקקן" בשין פחות שש שעות, לצלוח את התעלה, לנוע צפונה ולהשמיד את הארטילריה המצרית בנפיש.⁶⁹

עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים הוטסו חיילי גדוד 88 לשארם א-שייח'. הגדוד הצטייד ונסע על שרשראות לא-טור כדי לסייע ללחימה בקומנדו מצרי. בא-טור ישב הגדוד שבוע באפס מעשה, כשהוא עובר מתניון יום לחניון לילה וחוזר חלילה.⁷⁰

אחרי שבוע ללא פעילות של ממש הגיעה ב-14 באוקטובר 1973 פקודת התראה לצליחה. ב-15 בו הוטס המג"ד לטסה במסוק לקבוצת פקודות, ובאותה עת נשלחו עשרה מובילים להוביל את הגדוד צפונה. המג"ד מצא שהתכנון לגדוד

⁶⁶ ארכיון צה"ל, 7,85/1976, אג"מ/מבצעים (מאי 1973).
⁶⁷ ארכיון צה"ל, 344,78/1976.
⁶⁸ ריאיון עם תא"ל (במילואים) יואל גורדיש.
⁶⁹ ריאיון עם יוסף יודוביץ' ועם אמציה אטלס ב-16 באפריל 2012.
⁷⁰ ראיונות עם גרשון בודנר ועם אמציה אטלס.

בצליחה היה זהה לתוכנית שהוכנה באוגדה 143 לפני המלחמה.⁷¹ הגדוד הועמס על המובילים באחריות הסמג"ד ונע צפונה כשהוא מאובטח לכל אורך הדרך על ידי היחידות שדרכן עבר. הגדוד התעכב בראס סודר בשל הנחיות סותרות של פיקוד דרום והמטכ"ל לגבי תנועה בלילה. בבוקר 16 באוקטובר 1973 היה ברור למג"ד שהגדוד אומנם קרוב, אך לא יגיע בזמן לצליחה.

בשעות לפני הצהריים באותו יום הוטס המג"ד במסוק לבלוזה, למפקדתו של תא"ל ששון יצחקי שפיקד על אוגדה מאולתרת שבלמה את הארמייה המצרית השנייה בגזרתה. יצחקי הודיע לו שיש לו משימה מיוחדת. האוגדה תביים התקפה חזיתית שתאפשר לגדוד 88 לצלוח, להשמיד בסיסי טק"א בגדה המערבית ולחזור. משהתברר שהפיקוד טרם אישר את הפעולה, חזר המג"ד למסוק והורה לו להטיסו במהירות חזרה לטסה. בה בעת הורה המג"ד לסמג"ד להיכון לתנועה בהנחה שכל זמן שהגדוד יושב בטסה – יימצאו מי שידרשו אותו למבצעים דומים.⁷²

בלי לעדכן איש (אף לא את מפקד אוגדה 143) יצא הגדוד על שרשראות "לקקון" והגיע לקראת שחר 17 באוקטובר. בהגיע הגדוד, התקשר המג"ד למפקד האוגדה, האלוף אריאל שרון, וזה הורה לו לחבור לפלוגת טנקים א' (מגח) מגדוד 79 בפיקודו של אהוד גרוס ולפלוגת צנחנים סדירה על זחלמים בפיקודו של שמואל ארד. היה עליו לתפוס עמדות בניצב לחוף האגם המר כלפי דרום לחסימת חטיבה 25 המצרית שזוהתה נעה צפונית לאזור הצליחה. הכוחות תפסו עמדות בשעות 0800-0900 לערך כשהצנחנים ממוקמים בקרבת קו המים ובניצב לו.⁷³

⁷¹ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס ב-16 באפריל 2012.

⁷² שם.

⁷³ שם, יאיר ליטביץ, **צ-817831 בחזית הדרום במלחמת יום הכיפורים** חמ"ד, הוצאת אפי מלצר, עמודים 2011, 152-153 (להלן: **צ-81781**); רמי בר אילן, **שלוש לאהבה** ביצרון: חיים רב בר-אילן [ברלין], 2011, עמ' 148.

בשעות 1000-1100 החלה ליפול ארטילריה מצרית דלילה, – וזוהו הטנקים המצריים מתקדמים צפונה. בהגיעם לטווח של 2 ק"מ פתחו טנקי המגח באש ובטווח 1,500 מ' הצטרפו טנקי פ"י-76 של "דב לבן".⁷⁴ אחרי חילופי האש הראשונים עזבה פלוגה א' מגדוד 79 את עמדותיה לתדלוק, והתחמשות והוחלפה בעמדותיה על ידי פלוגה ח' בפיקודו של יאיר ליטביץ שייתכן שלא היה מודע כלל לנוכחות "דב לבן" בקרבתו, כל שכן לכפיפותו אליו. בהמשך הצטרפו אליו הטנק של מח"ט 14 שהחליט להצטרף לקבב, ופלוגה א' חזרה והתמקמה ממזרח לו.⁷⁵

מג"ד 88 יוסף יודוביץ ביקש סיוע אווירי, אך לא קיבל. בהגיע הטנקים המצריים לטווח של קילומטר אחד, הצהיר על קו עמדותיו כעל קו עצירה שממנו אין לסגת. בהגיעם לטווח 700-800 מטרים, החל להבחין בהבהקים מהחוליות (דיונות) במזרח ופגיעות בטנקים המצריים. מבדיקה ברשת המבצעית של אוגדה 162 השכנה הבין שמדובר בטנקים של חטיבה 217. משיחה את קולו של המח"ט נתקיה ניר והזדהה, הודיע לו ניר בקשר גלוי על סגירת החשבון ביניהם מ-1967 כשיודוביץ חילץ אותו מזחלם בקרב אום כתף.⁷⁶

לפנות ערב (17 באוק' 73), לאחר שחטיבה 25 המצרית הושמדה, קיבל הגדוד משימה לאבטח את הצירים: "לקסיקון" ו"טרטור" ולתפוס עמדות בקו "שיק" לכיוון צפון – "החוה הסינית". ב-18 בחודש, בעוד גדוד חי"ר "שקד" טיהר את בתי המשאבות, קיבל גדוד 88 פקודה לתקוף את מתחם החווה –

⁷⁴ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

⁷⁵ ליטביץ, **צ-817831**, עמ' 157. לפי אלי"ם נתקיה ניר עם דני שלום, **נתקיה. הקצין הפצוע שחזר לשדה הקרב** תל אביב: ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 2010, עמ' 181-180; בעת שחטיבתו, 217 (צנטוריונים) הייתה בעמדות ממזרח לציר ההתקדמות של חטיבת הטנקים המצרית זיהה מג"ד 126 סא"ל גיורא קופל שכוח טנקים שהיה בעמדות בחסימה מצפון לציר ההתקדמות המצרי פינה את מקומו ונע צפונה. למקום נשלחה מחלקת טנקים. ייתכן שמדובר ביציאת טנקי פלוגה א' בטרם זוהתה כניסת טנקי פלוגה ח' לעמדותיהם.

⁷⁶ ניר, **נתקיה**, עמ' 96. ניר היה מג"ד 63, יודוביץ מ"מ הסיוע של חטיבה 214. על החילוץ ועל פעולות אחרות קיבל יודוביץ את אות המופת.

"אמיר". הגדוד הסתער על מבני החווה, כבש אותם ללא קרב ונערך להגנת המתחם ולאבטחת-האזור.⁷⁷ את הלילה עבר בתניון עם טנקים של פלוגה ח' מגדוד 79.⁷⁸ ב-18 בחודש נשאר גדוד 88 בעמדותיו והמשיך לאבטח את הצירים המובילים ל"לקקן".

בבוקר 19 בו, תחת ערפל כבד, הוחלף גדוד 88 בעמדותיו על ידי גדוד 410 מחטיבה 600. במהלך החבירה הבחין הגדוד בשלוש משאיות מצריות נוסעות בשטח והשמידן.⁷⁹ הגדוד קיבל הוראה לחצות את התעלה על גשר הדוברות ולעבור תחת פיקודה של חטיבה 14 במחנות דוור סואר. בשעות הצהריים נקרא המג"ד לקבוצת פקודות אצל מח"ט חטיבה 14, אלי"ם אמנון שחק, לכיבוש מתחם "אורחה" (סרפאום).⁸⁰ יומיים קודם לכן (17 באוק' 73) נקלע גדוד צנחנים במילואים 565 מחטיבה 247 לשטח ההשמדה שממזרח למתחם ובמאמצים קשים נחלץ משם.⁸¹ עתה ביקשה אוגדה 143 שבאחריותה היה אזור ראש הגשר, להרחיב את אזור שליטתה צפונה על שתי גדות התעלה, ועל חטיבה 14 הוטל להתקדם בגדה המערבית.⁸² בשעה 1230 נתן מח"ט 14 פקודה בעזרת מפה ופוטוסטט שעליו זוהו ריכוזי רכב וצויד צליחה.⁸³ המשימה הייתה להשתלט על מתחם "אורחה" (סרפאום) ולפתוח את ציר הרוחב "ורדית" המחבר את צירי האורך "מסכה" שבשוליים המערביים של אזור החיץ החקלאי ו"חבית" המקביל לו ממערב. לדברי מג"ד 88 שאל על סיוע ארטילרי ונענה שאין בו צורך כי מדובר במתחם מנהלי. דבר לא נאמר על הקרב של גדוד הצנחנים יומיים קודם לכן.⁸⁴

⁷⁷ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

⁷⁸ ליטוביץ, **צ** – 817831, עמ' 132-137.

⁷⁹ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

⁸⁰ מלחמת יום הכיפורים, חטיבה 14, אוקטובר 1975, נספח א' טבלת אירועים.

⁸¹ ראו ברוך נבו ונורית אשכנזי, **השיבה מסרפאום, אסא קדמוני – סיפור של גיבור**

⁸² תל אביב: ספריית מעריב, 2006, עמ' 158 ואילך.

⁸³ [יוחנן יעקובי], **הקרב על מתחם "אורחה"** (19 באוקטובר, 1973) **ניתוח אירוע**, אג"מ-מה"ד-היסטוריה (פברואר 1978), עמ' 2.

⁸⁴ **חטיבה 14**, אמנון רשף, עמ' 137. ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

בשעה 1320 נעו הכוחות צפונה עד מפגש הצירים "חבית"–"ורדית", ומשם מזרחה ל"ורדית" 32. בשעה 1400 עלו חפ"ק החטיבה ומפקדי היחידות לתצפית מגבעה צפונית לציר "ורדית". התצפית לא שינתה את ההערכה שמדובר במתחם עורפי ולא זיהתה נוכחות של חיילי קומנדו מצריים מצוידים בנשק נ"ט אישי. התוכנית המקורית של המח"ט שונתה, וסוכם שגדוד 88 יתקוף ממזרח את המתחם ("אורחה" 1), שמשני צידי ציר "ורדית", החולש על תעלת המים המתוקים, על מסילת הברזל הצמודה לציר "מסכה" ועל הכפר סרפאום שהוגדר כיעד גדודי. בעקבות גדוד 88 יכבוש ג'וד חי"ר שקד, כשהוא מתוגבר בפלוגת טנקים מגדוד 79 לסיוע קרוב,⁸⁵ את החלק המערבי של המתחם ("אורחה" 2).

ההתקפה החלה בשעה 1430.⁸⁶ מג"ד 88 חילק את הגדוד לשני כוחות. כוח א' בפיקודו עם שני טנקים ועם חמישה נגמ"שים נועד לכבוש את היעד הגדודי – הכפר סרפאום שממזרח ל"אורחה". הכוח נע על ציר "ורדית" מזרחה. בהגיעו לגשרון למרגלות "אורחה" זוהו מוצב חוץ מצרי קטן שחייליו נפנפו לטור הישראלי לשלום.⁸⁷ בהניחם שמדובר בכוח מצרי. כיוון שחיילי הגדוד לא היו מיומנים בטיהור רגלי של יעד מבוצר, ביקש המג"ד מהמח"ט אישור להמשיך בתנועה תוך ירי על המתחם, ואושר לו.⁸⁸ הכוח המשיך לנוע על ציר "ורדית" מזרחה עד לכפר שבו אחד הטנקים פרס זחל על מסילת הברזל.

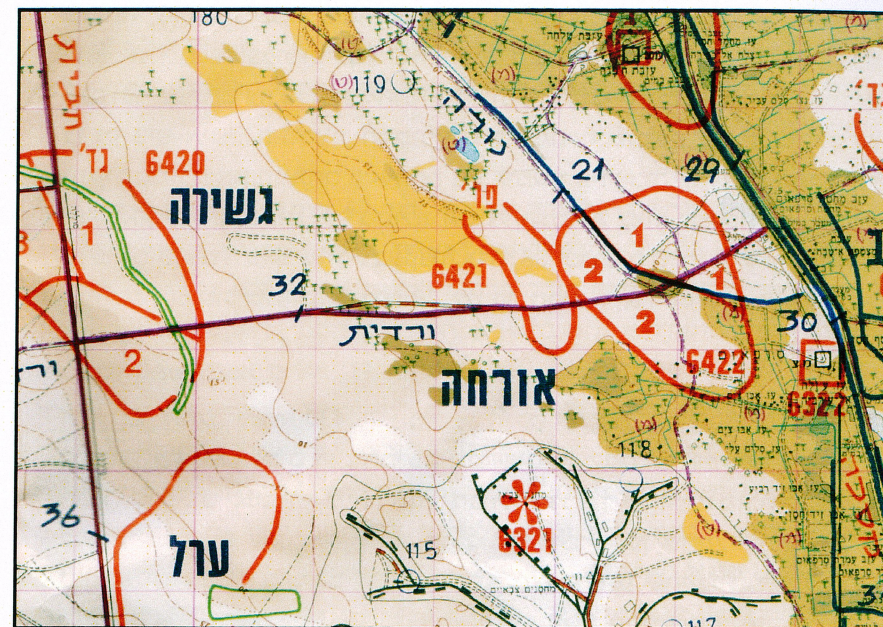
⁸⁵ ליטוביץ, **צ** – 817831, עמ' 106.

⁸⁶ **חטיבה 14**, אמנון רשף, עמ' 137.

⁸⁷ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

⁸⁸ **חטיבה 14**, נספח א'.

מתחם אורחה (סרפאוס)

מפת סריוס 1:50,000, הדפס ע"י מחלקת המידות ישראל, אוקטובר 1973

בכוח ב' של הגדוד בפיקוד הסמג"ד היו שלושה טנקים וחמישה נגמ"שים. משימתו הייתה לעלות על גבעת "אורחה 1" הצפונית ולחפות לכיוון מזרח על כוח א' בכניסתו לכפר. הכוח נע אחרי כוח א', ובהגיעו למרגלות הגבעה הצפונית של "אורחה 1" – נפרס כשכל הנגמ"שים משמאל, נגמ"ש הסמג"ד במרכז, ומימין שלושת הטנקים. הכוח הישראלי עלה על היעד. בשל הבלבול בצד המצרי לגבי זהות הכוח פתח הכוח הישראלי הראשון באש. המצרים הגיבו באש נק"ל ונ"ט חזקה. אחד הטנקים נפגע מייד, ושני האחרים עצרו ותפסו עמדות. נגמ"ש מפי' ג' נפגע אבל המשיך בתנועה. אחריו נפגעו שני הנגמ"שים האחרים, ובנגמ"ש הסמג"ד היו פצועים. החי"ר המצרי נערך להסתערות על מי שנותר מהכוח.

השיטה להתמודד עם החי"ר המצרי במהלך הסתערות שריון על יעד, באמצעות ירי מעל גבי נגמ"שים, שתיאר האלוף אדן בהקשר של מבצע "רביב" כשיטה מיוחדת להקטנת סיכויי ההיפגעות של הלוחמים⁸⁹ – התבררה כקטלנית לכוחותינו שנתקלו בחי"ר מצרי מחופר המצויד בנשק נ"ט אישי. לדברי המג"ד, לא הייתה הוראה לפני המלחמה שלא לאמן לוחמי חרמ"ש בלחימה רגלית, אולם חיילי גדוד 88 לא היו מיומנים בכך. עיקר כוח האש של החרמ"ש היה המקלעים שהותקנו על הנגמ"שים. מספר הלוחמים הפנויים ללחימה רגלית היה קטן, ובהיעדר דלת לנגמ"ש ב"י-טי-א-50 – היו צריכים לקפוץ מעל הדופן כדי לרדת ממנו.⁹⁰ כיוון שהחיילים לא ירדו מהנגמ"שים לפני העלייה על היעד, קפיצה מעל הדופן בשטח מוכה אש נתפסה כסיכון מיותר. ככל הנראה, ההנחה הייתה שיהיה אפשר להשתלט על היעד ב"תנועה ואש".

הסמג"ד ביקש בקשר עזרה מהמג"ד.⁹¹ המג"ד השאיר בכפר נגמ"ש כדי לאבטח את הטנק התקוע, ויצא עם יתרת הכוח לסייע לסגנו. בהגיוחו משורת העצים שהייתה בינו לבין המתחם, זיהה את הנגמ"ש של מ"פ ג' ועמדת תותחים דו-תכליתיים. הוא כיוון את הכוח שעימו לנקודה הגבוהה ביותר במתחם, ששם עמד נגמ"ש הסמג"ד ופינה נפגעים. בשלב זה נפגע גם הכלי של מ"פ ב' פגיעה ישירה, והיה ברור שאין בכוחו של הגדוד לטהר את המתחם. המג"ד ביקש מהמח"ט עזרה, וגדוד 424 שלח את הפלוגות שקיבל כתגבורת – בה"ד 1 ו"כוח שמוליק" מחטיבה 35 שהחלו לטהר את התעלות ברגל בחיפוי הטנקים של גדוד 79 שנוהרו שלא להתקרב לטווח מטולי ה-א-פ-ג.⁹² כל הכלים של גדוד 88 נפגעו. הגדוד עסק בארגונו מחדש, ועם דמדומים עזב את "אורחה" ונע מערבה כדי להתארגן באזור "ורדית 82".⁹³ בקרב על "אורחה" היו לגדוד 88 16 הרוגים ו-27 פצועים.

⁸⁹ אדן, **על שתי גדודות**, עמ' 50.
⁹⁰ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.
⁹¹ הקרב על מתחם "אורחה", עמ' 16-19.
⁹² ליטביץ, **צ**, 817831, עמ' 166-167.
⁹³ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

הסמג"ד פינה את הנפגעים לאזור הצליחה וחזר עם חק"ם שלל חדש. ב 20 באוק' 73 קיבל הגדוד משימה לסייע בטיהור בסיסי טק"א עם גדוד טנקים "חושן". הוא הגיע עד לתעלת המים המתוקים ליד הכפר נפישה, גבול ההתקדמות של אוגדה 143 צפונה לאורך ציר חבית. ב-21 בו חזר הגדוד כדי להתארגן באזור "חבית 29-30" ששם הותקף פעמיים במטוסים מצריים. שניים מלוחמי הגדוד ובהם סמ"פ א' נהרגו ושניים נפגעו.⁹⁴ הגדוד חזר ב 22 בו לתפוס עמדות בנפישה לכיוון צפון.

באותה העת קיבל מח"ט 14 הוראה ממפקד האוגדה לנסות ולהתקדם צפונה לכיוון איסמאעיליה לפני שהפסקת האש תיכנס לתוקפה. גדוד 88 צוות לכו בפיקוד המח"ט. בכוח היה גם גדוד 79 שנועד לנוע אחרי חטיבה 35 על ציר מסכה (שממנו לא היה אפשר לרדת לשוליים) ולפרוץ לעיר, פעולה שנראתה למג"ד 88 כהתאבדות.⁹⁵ גדוד 88 חבר לכוחות על "מסכה". חטיבה 35 התקדמה עד שנבלמה באזור "מסכה 20", ושאר הכוח עצר במקומו עד שהפסקת האש נכנסה לתוקפה.⁹⁶

הגדוד עבר לפנארה שעל שפת האגם המר. משימתו הייתה למנוע מעבר אספקה לארמייה השלישית דרך האגם. ימים מספר אחרי כן נשלח המג"ד להחליף את מג"ד 25 שנפצע, ושבוועיים אחר כך נשלח הסמג"ד להקים גדוד עם טנקי שלל וחיילי חי"ר שהוסבו לשריון.⁹⁷ בשלב הוצאת כוחות צה"ל מהגדה המערבית חזר הגדוד לטסה, והציוד הוחזר למחנה חסה.⁹⁸ בסוף המלחמה הוכפף תחילה גדוד סיור 88 לאוגדה "עוצבת חלמיש", ושבוועיים לאחר מכן הוכפפה, "יחידת סיור 88" למפקד גיי"ש.⁹⁹ ביוני 1974 פורסם צו לביטול גדוד סיור 88.¹⁰⁰

⁹⁴ **חטיבה 14**, יודוביץ, עמ' 146.

⁹⁵ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

⁹⁶ אמנון רשף, **חטיבה 14**, עמ' 148. בשעות אחר הצהריים של 22 באוקטובר 73 סייעו נגמ"שים מגדוד 88 לגדוד 184 לתפוס את הגשר ב"חבית 22". יודוביץ שם, עמ' 149.

⁹⁷ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

⁹⁸ ריאיון עם ד"ר גרשון בודנר.

⁹⁹ ארכיון צה"ל 2002/1316, 707 אג"מ/תוא"ר (16 נובמבר 1973), אג"מ/תואר 3) דצמבר 1973).

¹⁰⁰ שם אג"מ/תוא"ר (9 ביוני 1974).

סיכום ומסקנות

הסיבה הראשונית לכתיבת מחקר זה הייתה האזכורים התכופים של יחידת "דב לבן" בדיונים במצפ"ה, בעת ההיערכות לצליחה, למרות יכולותיה המוגבלות. ממחקרי המצפ"ה, במיוחד במלחמת יום הכיפורים ובמלחמת לבנון השנייה, שכתב ד"ר שמעון גולן במחלקת להיסטוריה – עולה התופעה של היתפסות לפתרונות "פלא" במצבי מצוקה לאחר שמוצו התוכניות המבצעיות והתבררו כבלתי מספיקות או כבלתי מתאימות למציאות המתהווה. במלחמת יום הכיפורים נידונה כמעט מדי יום תוכנית לכיבוש פורט פואד ופורט סעיד, יעדים שהתרומה הפוטנציאלית שלהם להשגת ההכרעה המבוקשת מוטלת בספק. כן נדונה בתכיפות רבה התוכנית "אור ירוק" לפשיטה אמפיבית במפרץ סואץ אף שהכוחות שנועדו לה במקור, כולל "דב לבן" וחטיבת ה"טיראנים", שולבו כבר בלחימה בגזרות אחרות, והגם שלצה"ל לא הייתה היכולת לספק למבצע פשיטה את המעטפת האווירית הדרושה. מתוך כך עולה חשיבותן של תוכניות מבצעיות שאינן נגזרות מתרחיש אחד, והיכולות לספק למצפ"ה מצפן כיצד לפעול במציאות השונה מהערכותיו הראשוניות.

גדוד 88 "דב לבן" הוקם באחת מתקופות השיא בהקמת יחידות מיוחדות בצה"ל. למרות הניצחון הדרמטי במלחמת ששת הימים מצא צה"ל עצמו נשחק בפעילות יומיומית של התכתשות אינסופית עם כוחות קטנים ובקרבות ארטילריים. יחידות מיוחדות הוקמו בחלקן כדי לתת מענה גזרתי לבעיות חדשות, מענה שלא היה בידי העוצבות של הצבא ה"גדול" ובראש ובראשונה העוצבות המשוריינות שהוכרו אחרי 1967 ככוח ההכרעה העיקרי של חילות היבשה. הפרסום שלו זכו ה"סיירות" למיניהן, הזין בין היתר קנאה בין-ארגונית. אחת מתוצאותיה היא הרצון במפקדת גיסות השריון להקים יחידת פשיטה מיוחדת משלה. הגדרת "דב לבן" כיחידה מיוחדת נגזר מהק"ם האמפיבי הייחודי שהפעיל. מי שהכירו את הק"ם ואת מגבלותיו, כמו למשל יואל גורודיש שהופקד על נושא הק"ם הסובייטי במחלקת תח"ש, הבינו שמדובר ביחידה בעלת כשירות לתרחיש מוגבל ביותר – תפיסת מאחז ראשוני בנחיתה אמפיבית. משימות המשך כמו ביסוס ראש חוף, הרחבתו והתקדמות

ממנו לפנים הארץ היו למעלה מכוחו. לא כן מפקדי שריון בכירים אחרים שייחסו לגדוד יכולות של "קומנדו שריון" במידה רבה, להבנתם של מפקדי הגדוד ב-1973, בזכות הצגת תכלית מוצלחת במיוחד באביב 1973.¹⁰¹ התווספה לרושם על תפוטנציאל של הגדוד התובנה שאת ההישג של מבצע "רביב" בתנאים המיוחדים של 1969 ניתן לשכפל ואף להרחיב לכלל מהלך מערכתי או אסטרטגי במהלך מלחמה.

הבעייתיות שבקיומה של יחידה מיוחדת שייחודה נגזר מהאמלי"ח שהיא מפעילה עולה מסיפורו של גדוד 88. מגבלות הִקָּ"ם האמפבי הרוסי קבעו את מגבלות תרחיש הייחוס להפעלת היחידה. מגבלות היחידה היו כמגבלות הִקָּ"ם. במהלך מלחמת יום הכיפורים לא היה אפשר להפעיל את היחידה לייעודה, ולכן הופעלה כיחידת שריון רגילה אף שלא הייתה כזאת. התוצאה הייתה הפגיעה הקשה שספג הגדוד בקרב על "אורחה" כשלא עלה בידו לטהר את המתחם. זה לא היה מקרה ראשון שבו מופעלת יחידת אמלי"ח מיוחדת בנסיבות שאינן מתאימות לייעודה המקורי וליכולותיה עם תוצאות שעלולות להיות קשות במיוחד (למשל, הפעלת סירת "דוכיפת" של שריוניות אִי-אֶס-אֶל נגד השריון הירדני בתל אל פול ב-1967 ובכראמה ב-1968). מתוך כך עולה שאלה של חישוב עלות לעומת תועלת שבהקמת יחידה להפעלת אמלי"ח בעל יכולות כה מוגבלות. כשתועלתה לצה"ל מוגבלת בין היתר על ידי תוחלת החיים של האמלי"ח שברשותה (השווה טילי נ"ט 10-אֶס-אֶס ו"קובריה").

שיטת הפעלת גדוד 88 ב"אורחה" מלמדת על הבעיה של השתרשות תו"ל שגוי ובלתי מתוקף הסותר את התורה המוסמכת. החרמ"ש הופעל ללחימה בחי"ר מעל הנגמ"שים, תוך התעלמות מייעודו כנגזר משמו ("חיל הרגלים") וכמוגדר בתורה לגבי לחימה רגלית. שיטת הלחימה מעל הנגמ"שים שתאמה את הנסיבות המיוחדות של מבצע "רביב" (יחידות שירותים, הפתעה, חיילים ללא נשק נ"ט אישי) התגלתה כהרת אסון נגד לוחמי חי"ר וקומנדו המצוידים בנשק נ"ט אישי (השווה קרב סירת חטיבה 7 בחרמונית). כפי שהעיר מג"ד 88 שהיה

¹⁰¹ ריאיון עם יוסף יודוביץ ועם אמציה אטלס.

בעברו הצבאי איש סירת שריון, הכשרת החרמ"ש בלחימה רגלית לא בוטלה, אלא קיבלה עדיפות נמוכה בארגון שהתמקד ב"תנועה ואש" וב"קצב השריון" בהסתמכו על "הלם השריון" כגורם שיכריע במלחמה עתידית. ברור שבהכשרת החרמ"ש לפני המלחמה לא ניתנה תשומת לב למשמעויות של לחימה בחי"ר המצויד בנשק נ"ט אישי ונישא. יתרה מזאת, במקרה של גדוד 88 שהגיע מאוחר במלחמה למגע עם החי"ר המצרי, איש לא מצא לנכון להעביר לו את הלקחים המתאימים ממפגשים מוקדמים יותר של יחידות אחרות עם החי"ר המצרי. מכל מקום, לקחי חטיבה 14 בנושא לוחמת החרמ"ש מייחסים את הכשלים בלחימה לרמת לוחמי החרמ"ש ול"מגבלות האמצעים" אך לא לתו"ל. הפתרון המוצע היה לקבוע בכל כיתת חרמ"ש צוות של מפקד ושלושה לוחמים הכשירים, בין היתר, ללחימה קרקעית. התרגולת להפעלת השריון בהבקעת מערך המשופע בחי"ר נותרה יריכוז הכוח והבקעה בגזרה צרה, היינו ללא תלות בפעולה רגלית.¹⁰² הפעלת החרמ"ש הייתה בהתאם לתו"ל שגוי בצבא שבו פעלו גופים תורתיים מוסמכים ומוכרים, ולא זכתה בלקחים להתייחסות.

לבסוף, ניכרת בסיפורו של גדוד 88 במלחמת יום הכיפורים חולשת מודיעין האויב בשלבים מתקדמים, שבהם היה אפשר לצפות לשיפור בתמונת המודיעין בשל הלוחמה הממושכת בגזרת הארמייה השנייה. תמוה במיוחד היעדרו של מודיעין עדכני ביציאה לקרב על מתחם "אורחה" ב-19 באוקטובר 73, יומיים אחרי שגדוד באותה האוגדה נקלע לחזיתו של המתחם, ואך בקושי הצליח לסגת אחרי קרב ממושך וקשה. אין בחומר עדויות על תחושת מצוקה מיוחדת לפני הקרב בשל היעדר מודיעין, והדבר חוזר במהלך האחרון, שלא הושלם, בהתקפה לכיוון איסמאעיליה על ציר המסכה. לנושא זה אין זכר בלקחי החטיבה.

¹⁰² חטיבה 14, נספח ח', לקחים, עמ' 358-359.

עיצוב, ביצוע והפקה: אמ"ן חסי' תוה"ד - המדור לפרסומים ולמינוח